

УДК 336.717

Н. В. Петровська,

кандидат економічних наук старший науковий співробітник НЦД ПО, доцент кафедри фінансів, Національний університет державної податкової служби України

БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Розглянуто проблеми оподаткування банківських операцій у системі факторів банківської діяльності. Визначено роль і функції банківської установи в податкових відносинах. Проаналізовано типологію оподаткування сучасних банківських операцій згідно вітчизняного законодавства. Зазначено необхідність удосконалення системи оподаткування вітчизняних комерційних банків, у першу чергу тих, які направляють банківський капітал у вітчизняне виробництво.

Annotation: The problems of taxation of banking operations in the banking system factors. The role and functions of banking institutions in tax relations. Typology analysis of taxation of modern banking operations in accordance with domestic legislation. Necessity of improving the tax system of domestic commercial banks, especially those that drive bank capital in domestic production.

Ключові слова: банківська установа, банківські операції, об'єкт оподаткування, податковий агент.

Постановка проблеми. Банківська система - одна з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки. Розвиток банків, товарного виробництва і обороту історично йшов паралельно і тісно переплітався. При цьому банки, проводячи грошові розрахунки і кредитуючи господарство, виступаючи посередниками у перерозподілі капіталів, істотно підвищують загальну ефективність виробництва, сприяють зростанню продуктивності суспільної праці.

Актуальність питань оподаткування банків не викликає сумніву і обумовлена наступними обставинами.

По-перше, недостатня науково-методична розробленість проблем оподаткування стосовно сучасного періоду визначає необхідність подолання негативних тенденцій, викликаних прорахунками і помилками у сфері обчислення і сплати податків, у тому числі і комерційними банками.

По-друге, розвиток в Україні ринкових відносин обумовлює необхідність вдосконалення практичних підходів до обчислення і сплати різних видів податків комерційними банками. Адекватна ринковим відносинам податкова політика припускає застосування податків як найважливіших методів регулювання економічної активності господарюючих суб'єктів.

По-третє, в умовах становлення ринкових відносин податки є найважливішим методом мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для вирішення основних задач соціальної політики держави, забезпечення соціальних гарантій, розвитку науки, освіти, охорони здоров'я.

Поглиблення наукової оцінки можливостей впливу на банківський сектор через податковий механізм, обґрунтування місця і ролі оподаткування в системі факторів банківської діяльності будуть сприяти стимулюванню направлення банківського капіталу у вітчизняне виробництво.

Саме тому банківські операції як об'єкт оподаткування потребує додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань сплати податків банківськими установами присвячено роботи І.В. Сало, О.Г. Сербіної, І.І. Д'яконової, Н.Г. Євченко, Л.І. Шевчук, В.В. Москалюк, С.М. Попова та інших.

Значна кількість робіт вітчизняних економістів спрямована на дослідження механізму сплати окремих видів податків банківськими установами та проблеми їх відображення в бухгалтерському обліку. Але при цьому не приділялась достатня увага проблемам дослідження оподаткування окремих видів банківських операцій.

Крім того, недосконалість нормативно-законодавчої бази призводить до ненавмисного ухилення від оподаткування та подвійного оподаткування деяких банківських операцій. Цей фактор не дає можливості подальшого розвитку банківського бізнесу в Україні, в тому числі і для іноземного банківського капіталу, тоді як в ряді розвинутих країн для цього створюються сприятливі умови.

Метою статті – є визначення банківських операцій як об'єкту оподаткування та необхідність удосконалення системи оподаткування вітчизняних комерційних банків, в першу чергу тих, які направляють банківський капітал у вітчизняне виробництво.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Зростання надходжень у державний бюджет багато в чому залежить від дієвого податкового адміністрування. У теорії та практиці оподаткування до цих пір немає єдиного підходу до визначення та утримання податкового адміністрування, відносно комерційних банків. Разом з тим вдосконалення методики податкового адміністрування буде сприяти і підвищенню ефективності роботи кредитних організацій. Необхідність поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок щодо підвищення ефективності податкових важелів впливу на діяльність комерційних банків визначила вибір теми дослідження.

До останнього часу в багатьох наукових розробках вирізнялися дві моделі становлення економічних (у тому числі й фінансових) систем: фондова (або англо-американська) і банкоцентрична – bank-based financial system (яка існує переважно у європейських країнах та в Японії) [2]. У післякризовий період в Україні такі небанківські фінансові інститути, як кредитні спілки та ломбарди, лізингові і факторингові компанії тощо, не змогли втриматись на ринку фінансових послуг, бо були

більш залежними від інституційного середовища, ніж комерційні банки, що в свою чергу визвало недовіру до перших з боку населення та суб'єктів господарювання.

Саме тому комерційні банки як платники податків потребують особливої уваги з боку податкового адміністрування.

Відомий вчений-економіст, Єпіфанов А.О., визначає банківські операції як комплекс взаємопов'язаних дій (угод), що здійснюється банками, яким чинним законодавством надане виключне право їх здійснення [7].

До банківської діяльності належить комплекс із трьох основних операцій:

- 1) прийняття грошових вкладів від клієнтів;
- 2) надання клієнтам позичок і створення нових платіжних засобів;
- 3) здійснення розрахунків між клієнтами.

Зазначені операції є базовими і утворюють первинну сферу банківської діяльності. Спираючись на поняття «базова операція», банки можна класифікувати на:

- а) універсальні, що виконують усі базові операції на грошовому ринку та будь-які інші,
- б) спеціалізовані, що виконують лише частину базових операцій на грошовому ринку.

Відповідно комерційні банки мають право здійснювати три групи угод:

- 1) банківські операції, які становлять безпосередній предмет діяльності;
- 2) угоди, які мають допоміжне значення та служать для забезпечення організаційних і матеріальних передумов роботи банку (придбання паперу, оренда приміщень тощо);
- 3) ряд інших небанківських угод, не заборонених законодавством, але не включених у другу групу (наприклад, заснування інших підприємств та організацій).

У сучасній теорії банківської справи при характеристиці банківських угод, як правило, застосовується поділ банківських операцій на три групи: активні, пасивні та комісійні.

Згідно з Законом України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-XII – об'єктом оподаткування є доходи (прибуток), додана вартість продукції (робіт, послуг), вартість продукції (робіт, послуг), у тому числі митна, або її натуральні показники, спеціальне використання природних ресурсів, майно юридичних і фізичних осіб та інші об'єкти, визначені законами України про оподаткування [3].

Кожен податок, збір та обов'язковий платіж має самостійний об'єкт оподаткування, який визначається чинним податковим законодавством.

Об'єкт оподаткування повинен бути стабільним, чітко визначеним, мати безпосереднє відношення до платника податку [10].

Враховуючи що банківські установи «виробляють» та продають специфічний товар – банківські послуги, банківські операції, згідно Закону України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-XII, відносять до об'єктів оподаткування [3].

Банківська система України складається з двох рівнів: перший представлений Національним банком, другий – комерційними банками. В Україні усі комерційні банки, незалежно від форми власності, величини капіталу та спеціалізації, виконують операції з залученням тимчасово вільних грошових коштів у депозити (депозитні операції); операції пов'язані із розрахунково-касовим обслуговуванням клієнтів (розрахункові та касові операції) та операції з кредитного обслуговування клієнтів (кредитні операції). Звичайно, коло операцій, що їх виконують банки, значно ширше, але саме ці операції є обов'язковими і належать до суто банківських операцій. Згідно зі ст. 47 «Банківські операції» Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III здійснювати їх у сукупності мають право тільки юридичні особи, які мають банківську ліцензію [4]. Саме тому їх називають базовими операціями комерційних банків. Національний банк України має право встановити спеціальні вимоги, включаючи вимоги щодо підвищення рівня регулятивного капіталу банку чи інших економічних нормативів, стосовно певного виду діяльності, передбаченого у цій статті. Комерційні банки самостійно встановлюють процентні ставки та комісійну винагороду по своїх операціях.

Проміжне положення між традиційними і нетрадиційними операціями займають додаткові операції. До їх складу входять валютні операції, операції з цінними паперами, операції з золотом, дорогоцінними металами і злитками.

До складу нетрадиційних банківських послуг входять всі інші послуги. Їх досить багато, у тому числі:

- посередницькі послуги;
- послуги, спрямовані на розвиток підприємства (упровадження на біржу, розміщенні акцій, юридична допомога, інформаційні послуги та інше);
- надання гарантій і поручительств;
- довірчі операції (включаючи консультації і допомогу в кредитуванні власністю за дорученням клієнта);
- бухгалтерська допомога підприємствам;
- представлення клієнтських інтересів у судових органах;
- послуги з надання сейфів (депозитарні) та інше.

Дослідження проблеми оподаткування банківських операцій містить у собі аналіз діючої практики оподаткування банків, а також вивчення впливу податків на їх роботу. Актуальність даних питань викликана недостатньою науковою розробленістю податкового аспекту регулювання діяльності банків, що зумовило суперечливість думок, оцінок та пропозицій, висловлюваних щодо діючої системи податкових правовідносин держави з банківським сектором.

Суспільні відносини, які виникають у процесі оподаткування банківських установ регулюються Конституцією України, Законами України «Про банки і банківську діяльність», «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про податок на додану вартість», «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», «Про систему оподаткування», «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», указами Президента України, постановами Правління Національного банку України, наказами Державної податкової адміністрації України та іншими нормативними актами органів державної влади і управління.

Специфіка податкової правосуб'єктності банків дозволяє їм одночасно виступати в якості кожного з чотирьох видів суб'єктів податкових правовідносин, до яких слід віднести державні органи та недержавні організації, наділені владними повноваженнями у сфері податкових правовідносин, платників податків, податкових агентів та осіб, що сприяють сплаті податків і зборів (обов'язкових платежів).

Щодо ролі банківських установ у податкових відносинах, зазначимо, що з одного боку банк виступає платником податків, а з іншого – податковим агентом (див. рис.1).

Рис. 1. Функції банку в податкових відносинах

Серед особливостей механізму оподаткування банківських операцій можна виділити те, що окремі операції звільнюються від сплати податку на додану вартість. Для банків законодавство передбачає додаткові пільги по сплаті податку з прибутку підприємств, що пов'язано з їх обов'язком формувати страхові резерви.

Так, був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків» від 24.07.2009 р. № 1617-VI. Цей документ вніс зміни до Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України, а також до законів «Про податок на додану вартість», «Про оподаткування прибутку підприємств» і «Про банки і банківську діяльність».

Основним мотивом прийнятого нормативно-правового акта є звільнення низки банківських операцій від оподаткування. Так, у Законі України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР у ст. 5 «Операції, що звільнені від оподаткування» з'явилися пп. 19 і 20 такого змісту [5]:

«5.19. Звільняються від оподаткування операції банків та інших фінансових установ з поставки (продажу, відчуження іншим способом) майна, що передане фізичними особами, а також суб'єктами підприємницької діяльності – приватними підприємцями та іншими особами, які не є платниками податку, у заставу (в тому числі іпотеку) та на яке було звернено стягнення.

5.20. Звільняються від оподаткування операції банків з продажу (передачі) або придбання зобов'язань за депозитами (вкладами)».

Закон «Про оподаткування прибутку підприємств» було доповнено п. 7.9.7 щодо обліку платником податку фінансових результатів операцій з продажу (передачі) або придбання права вимоги зобов'язань у грошовій формі за поставленими товарами, виконаними роботами чи наданими послугами, а також зобов'язань за фінансовими кредитами та іншими цивільно-правовими договорами.

При першому відступленні зобов'язань валові витрати, понесені платником податку – першим кредитором, визначаються в розмірі договірної (контрактної) вартості товарів, робіт, послуг, за якими виникла заборгованість. За фінансовими кредитами – у розмірі фактичної заборгованості за основним боргом, процентами та іншими платежами за договором, якщо ці проценти та платежі в попередні податкові періоди були включені до складу валового доходу відповідно до вимог цього Закону. А за іншими цивільно-правовими договорами – у розмірі фактичної заборгованості, що відступається. До складу валових доходів включають суму коштів або вартість інших активів, отриману платником податку – першим кредитором від такого відступлення, а також суму його заборгованості, яка погашається, за умови, що ця заборгованість була включена до складу валових витрат згідно з вимогами Закону про оподаткування.

Якщо доходи, отримані платником податку від наступного відступлення права вимоги зобов'язань третьої особи (боржника) або від виконання вимоги боржником, перевищують витрати на придбання цього права, прибуток включають до складу валового доходу платника податку. Якщо ж витрати, понесені платником податку на придбання права вимоги зобов'язань третьої особи (боржника), перевищують доходи від наступного відступлення цього права або від виконання вимоги боржником, збитки не включають до складу валових витрат або у зменшення прибутків, отриманих від інших операцій з продажу (передачі) або придбання права вимоги зобов'язань у грошовій формі за поставленими товарами чи послугами, наданими третьою особою.

Що стосується оподаткування банківських операцій податком на прибуток, то ці відносини регулюються Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР [6], у ст. 2 «Платники податку» якого визначено, що платниками даного податку є:

з числа резидентів – суб'єкти господарської діяльності, бюджетні, громадські та інші підприємства, установи та організації, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку як на території України, так і за її межами;

з числа нерезидентів – фізичні чи юридичні особи, створені у будь-якій організаційно-правовій формі, які отримують доходи з джерелом їх походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичний статус або імунітет згідно з міжнародними договорами України або законом;

філії, відділення та інші відокремлені підрозділи платників податку (далі – філії), що не мають статусу юридичної особи, розташовані на території іншої, ніж такий платник податку, територіальної громади.

Відповідно до ст. 3 «Об'єкт оподаткування» Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» об'єктом оподаткування є прибуток, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку та суму амортизаційних відрахувань.

При цьому в ст. 4 «Валовий дохід» Закону зазначено, що валовий дохід – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Згідно із п. 11.3 ст. 11 Закону датою збільшення валового доходу вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше: або дата зарахування коштів від суб'єкта підприємницької діяльності на банківський рахунок платника податку в оплату послуг; або дата фактичного надання послуг банком.

Згідно зі ст. 10 «Ставка податку» Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 25 відсотків до об'єкта оподаткування.

При цьому слід мати на увазі особливості оподаткування окремих операцій, притаманних саме банківській сфері.

Зокрема, надання кредитів є однією з послуг банківських установ, а процентна ставка по них – ціною за такі послуги.

Відповідно до пп. 7.9.1. п.7.9 статті 7 закону «Про оподаткування прибутку підприємств», не включаються до валового доходу і не підлягають оподаткуванню

кошти або майно, залучені банком у зв'язку з:

– отриманням банком фінансових кредитів від інших осіб-кредиторів, а також поверненням основної суми фінансових кредитів, наданих платником податку іншим особам-дебіторам, отриманням частини консолідованої іпотечної заборгованості власниками іпотечних сертифікатів участі, заміною однієї частки консолідованої іпотечної заборгованості на іншу;

– залученням банком коштів або майна в довірче управління, коштів у депозит (вклад), у тому числі шляхом випуску ощадних (депозитних) сертифікатів (іпотечних сертифікатів з фіксованою дохідністю), або на інші строкові чи довірчі рахунки, в тому числі шляхом емісії (випуску) облігацій, а також поверненням платнику податку коштів або майна з довірчого управління, а також основної суми депозиту (вкладу), в тому числі шляхом погашення (викупу) ощадних (депозитних) сертифікатів (іпотечних сертифікатів з фіксованою дохідністю), або з інших строкових чи довірчих рахунків, відкритих іншими особами на користь такого платника податку, в тому числі шляхом погашення облігацій.

Що стосується операцій купівлі-продажу іноземної валюти у банківських установах, то ситуація із оподаткуванням цих операцій наступна.

Крім того, доходи, отримані (нараховані) банком в іноземній валюті у зв'язку з наданням послуг протягом звітного періоду, перераховуються в гривні за офіційним валютним (обмінним) курсом НБУ, що діяв на дату отримання (нарахування) таких доходів, і не підлягають перерахуванню у зв'язку зі зміною обмінного курсу гривні протягом такого звітного періоду. Балансова вартість іноземної валюти, отриманої банком у зв'язку з таким продажем (виручка в іноземній валюті), визначається так само.

Витрати, понесені (нараховані) банком в іноземній валюті протягом звітного періоду у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких відноситься до валових витрат, визначаються у сумі, що має дорівнювати балансовій вартості іноземної валюти, визначеної згідно із положеннями п. 7.3 ст. 7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» і не підлягають перерахуванню у зв'язку зі зміною обмінного курсу гривні протягом звітного періоду.

Банки здійснюють відмінний від інших платників податку податковий облік результатів операцій з іноземною валютою. Порядок такого обліку визначається п.7.3.8 ст. 7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств». При здійсненні операцій з купівлі або продажу іноземної валюти за рішенням банку до складу валових доходів або валових витрат банку відноситься кінцевий фінансовий результат обмінних (конверсійних) операцій за результатами звітного періоду.

Кінцевий фінансовий результат обмінних (конверсійних) операцій за результатами звітного періоду вираховується як сума фінансових результатів обмінних (конверсійних) операцій за результатами кожного банківського дня. Фінансовим результатом обмінних (конверсійних) операцій за результатами банківського дня є різниця між валовими доходами, отриманими (нарахованими) банком внаслідок продажу іноземної валюти протягом такого банківського дня, та валовими витратами, понесеними (нарахованими) у зв'язку із придбанням іноземної валюти протягом такого банківського дня.

У розрахунки фінансового результату обмінних (конверсійних) операцій не беруться суми комісійних (брокерських) або інших подібних винагород, сплачених або отриманих (нарахованих) банком у зв'язку із здійсненням таких операцій, які відносяться до складу валових доходів або валових витрат банку у загальному порядку.

Щодо оподаткування операцій з цінними паперами у банківських установах, визначимо наступне.

Банки ведуть також окремий податковий облік фінансових результатів операцій з цінними паперами (у тому числі іпотечними сертифікатами участі, іпотечними сертифікатами з фіксованою дохідністю та сертифікатами фондів операцій з нерухомістю) і деривативами у розрізі окремих видів цінних паперів, а також фондів та товарних деривативів. При цьому облік операцій з акціями ведеться разом з іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами.

Якщо протягом звітного періоду витрати на придбання кожного з окремих видів цінних паперів, а також деривативів, понесені (нараховані) банком, перевищують доходи, отримані (нараховані) від продажу (відчуження) цінних паперів або деривативів такого ж виду протягом такого звітного періоду, від'ємний фінансовий результат переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій з цінними паперами або деривативами такого ж виду майбутніх звітних періодів у порядку, визначеному ст. 6 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств».

Разом з тим комерційні банки надають також послуги, які, згідно із законодавством, є об'єктом оподаткування. До їх числа, зокрема, належать:

- 1) лізингові операції;
- 2) факторингові операції, крім факторингових операцій, якщо об'єктом боргу є валютні цінності, цінні папери, в тому числі компенсаційні папери (сертифікати), інвестиційні сертифікати, житлові чеки, земельні бони та деривативи;
- 3) продаж бланків дорожніх, банківських та особистих чеків, цінних паперів, розрахункових та платіжних документів, пластикових (розрахункових) карток;
- 4) продаж монет (пам'ятних, ювілейних) для нумізматичних цілей;
- 5) надання послуг щодо зберігання цінностей юридичних і фізичних осіб;
- 6) продаж та безоплатна передача основних фондів і товарів.

Також, об'єктом оподаткування ПДВ є отримання від нерезидента послуг (інформаційних, консультаційних тощо), отримання робіт (послуг), що надаються нерезидентами для їх використання або споживання на митній території України.

Крім розрахунково-касового обслуговування, банки відкривають також рахунки, призначені для формування статутного капіталу новостворених юридичних осіб. Раніше (до 31.03.2005 року) згідно з пп. 3.2.8 п. 3.2 ст. 3 Закону України «Про ПДВ» операції із внесення основних фондів до статутного капіталу юридичної особи в обмін на емітовані нею корпоративні права, у тому числі при ввезенні основних фондів на митну територію України, звільнялись від оподаткування податком на додану вартість. Однак у зв'язку зі змінами до певних нормативно-правових актів цей підпункт ЗУ «Про ПДВ» було викладено в новій редакції, і ця пільга була скасована. Таким чином, увезення на митну територію України основних фондів як внеску до статутного капіталу юридичної особи є об'єктом обкладення податком на додану вартість. Виключення становить лише п. 5.18.3 закону, який тимчасово, до 1 січня 2011 року, звільняє від оподаткування операції з ввезення на митну територію України основних фондів, матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих виробів (крім підкацизних товарів) промисловими підприємствами, які створюють нові виробництва із впровадженням енергозберігаючих технологій, у тому числі ввезення таких товарів як внесків до статутних фондів цих підприємств.

Таким чином, пропонуємо удосконалювати систему оподаткування вітчизняних комерційних банків та вводити податкові пільги для комерційних банків, що направляють банківський капітал у вітчизняне виробництво. Як правило, мова йде про зниження рівня оподаткування доходів у вигляді відсотків, одержуваних від кредитування підприємств і організацій реального сектору економіки. Одночасно пропонується в повному обсязі ухвалювати в зменшення оподатковуваного прибутку банків суми резервів під можливі втрати по позичках. Безперечно, що реалізація названих пропозицій знизить податкове навантаження на банки, але немає такої ж ясності з питанням – чи будуть ці стимули достатніми, щоб активізувати діяльність банків по довгостроковим кредитуванню економіки при існуючих ризиках «неповерень» виданих кредитів.

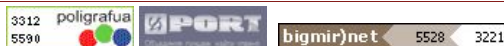
Література:

1. Податки в Україні : Учбовий посібник. – К. : УкрИНТЕІ, 2003. – 348 с.
2. O. Emre Ergungor Market-vs. bank-based financial systems: Do rights and regulations really matter? *Journal of Banking & – Finance Volume 28, Issue 12, December 2004.* – Pages 2869-2887.
3. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http : //zakon.rada.gov.ua/cgi-bin](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin)

/laws/main.cgi?nreg=1251-12.

4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
5. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997р. № 168/97-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=168%2F97-%E2%F0>.
6. Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Оподаткування банків : навчальний посібник / [Сало І. В., Д'яконова І. І., Євченко Н. Г.] – Суми : Університетська книга, 2010. – 208 с.
8. Борисов О. И. Роль налогообложения кредитных организаций. [О.И. Борисов] / Банковское дело (рус.) – 2005/ – № 12/ – С. 56-62.
9. Операції комерційних банків : навчальний посібник / [А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак] – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.
10. Бутыльков М.Л. Налогообложение как фактор банковской деятельности: монография / М. Л. Бутыльков. – М. : Финансы и кредит, 2002. – 184 с.
11. Носков А.С. Корпоративный налоговый менеджмент кредитных организаций / А.С. Носков // Банковские услуги. – 2007/ – № 11. – С. 30-35.
12. Оподаткування фінансових установ: навчальний посібник / [О.Д. Данілов, В.П. Ходаківська, Л.А. Ключко, Б.М. Горбанський]. – Ірпінь : АДПСУ, 2002. – 268 с.
13. Ключко Л. А. Удосконалення механізму оподаткування комерційних банків податком на прибуток / Л.А. Ключко // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України (економіка, право)/ – 2002. – № 4 (18). – С. 232-234.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"